

Korzyści z uczenia się historii – jak odkrywać prawdę historyczną?

dr Ana-Maria Cătănuș

Wprowadzenie dla nauczyciela/nauczycielki

Scenariusz lekcji przeznaczony jest do realizacji z uczniami i uczennicami w wieku 14–18 lat. Poruszona w nim tematyka umożliwia wykorzystanie go na zajęciach interdyscyplinarnych z zakresu historii, kultury, edukacji medialnej i nauk społecznych. W skład scenariusza wchodzi pięć materiałów źródłowych oraz karta pracy z ćwiczeniami do realizacji w ciągu dwóch jednostek lekcyjnych (po 45 min każda). Nauczyciel/nauczycielka może modyfikować zaproponowany układ zajęć zależnie od celów, które zamierza osiągnąć. W trakcie zajęć przydatny będzie dostęp do Internetu (komputera, rzutnika multimedialnego, tablicy interaktywnej) lub smartfonów, tabletów itp.).

Słowa kluczowe

historia, informacje, źródła, indoktrynacja polityczna, procesy pokazowe, weryfikacja faktów

Cele operacyjne

Uczeń:

- rozumie znaczenie weryfikacji informacji historycznych,
- zdobywa wiedzę na temat metod stosowanych przez historyków,
- potrafi wytłumaczyć znaczenie pojęć „proces pokazowy” i „weryfikacja faktów”,
- potrafi korzystać z metod historycznych w celu weryfikacji informacji przekazywanych jako prawdziwe w Internecie i mediach społecznościowych,
- potrafi samodzielnie sformułować argumenty na temat roli historii w społeczeństwie i wnieść wkład we wspólną debatę.

Metody nauczania

- rozmowa nauczająca,

- praca w grupach,
- burza mózgów,
- analiza materiałów źródłowych, tekstów oraz ilustracji,
- metaplan¹,
- praca samodzielna z zestawem ćwiczeń.

Pomoce dydaktyczne

- zestawy ćwiczeń i materiałów źródłowych dostępne na platformie [Hi-story lessons](#),
- tablica/flipchart, pisaki/kreda,
- duże arkusze papieru/brystole, karteczki samoprzylepne,
- komputer z dostępem do Internetu, rzutnik multimedialny, interaktywna biała tablica.

Przed lekcją

Poproś uczniów i uczennice o przeczytanie eseju [Jak historycy weryfikują informacje](#).

Scenariusz lekcji

Wprowadzenie

1. Rozpocznij lekcję od zapytania uczniów i uczennic, co wiedzą o niedawnej przeszłości. Czy orientują się, jak wyglądało życie ich rodziców lub dziadków w czasach reżimu komunistycznego? W jaki sposób zdobyli te informacje – z książek historycznych, a może za sprawą historii mówionej i wspomnień krewnych? Czy ważne jest dla nich, by wiedzieć, jak wyglądało życie w innym społeczeństwie, i czy wykorzystują swoją wiedzę do porównywania życia wtedy i teraz? Zapytaj też, czy zauważyli kiedyś rozbieżności między różnymi źródłami dotyczącymi konkretnego wydarzenia – a jeśli tak, to jak sobie poradzili. Wykorzystaj dyskusję do stworzenia powiązania z tematem tekstu poświęconego weryfikacji informacji historycznych.

¹ Jedna z metod aktywizacji stosowanych podczas zajęć lekcyjnych, obejmująca tworzenie plakatów, które stanowią graficzne podsumowanie dyskusji (definicja według Wikipedii: <https://en.wikipedia.org/wiki/Metaplan> [dostęp: 14.12.2020]).

2. Przedstaw temat zajęć: jak weryfikować informacje za pomocą narzędzi historycznych. Rozdaj uczniom i uczennicom karty pracy i zestawy materiałów źródłowych. Poinformuj, że podczas lekcji będą pracować zarówno indywidualnie, jak i w grupach.

Rozwinięcie

1. Skieruj uwagę uczniów i uczennic na **źródło A** i **ćwiczenie 1**. Zapisz na tablicy pytanie: „Dlaczego uczenie się historii jest ważne?”. Poproś, aby każdy zapisał jeden powód na karteczce samoprzylepnej i umieścił ją na tablicy. Podobne odpowiedzi należy pogrupować. Ćwiczenie to pokaże, jak uczniowie i uczennice postrzegają historię i dlaczego jest ona dla nich istotna.

2. Zapytaj uczniów i uczennic, co cenią w społeczeństwie, w którym żyją. Czy jest to obfitość rzeczy, sposób życia, a może wolność dostępu do rozmaitych informacji i źródeł? Przedstaw kilka aspektów życia w społeczeństwie komunistycznym: kontrolę państwa nad życiem publicznym i indywidualnym, kontrolę przemieszczania się, informacji i książek, brak wolności słowa. Omów, w jaki sposób reżimy autorytarne wykorzystywały historię do indoktrynacji politycznej oraz w jaki sposób badania i publikacje historyczne podlegały kontroli państwa.

3. Poproś uczniów i uczennice o zapoznanie się ze **źródłem B** oraz indywidualną pracę nad **ćwiczeniem 2**. Gdy młodzież jest gotowa, jedna osoba czyta odpowiedzi, a pozostałe zatwierdzają je lub poprawiają.

4. Aby młodzież lepiej zrozumiała miejsce historii w społeczeństwie autorytarnym, popracuj z klasą nad **ćwiczeniem 3**. Stwórzcie metaplan skoncentrowany na twierdzeniu: **„W reżimach autorytarnych historia podlega kontroli politycznej”**. Zademonstrujcie to, udzielając odpowiedzi na pytania: „Jak się to robi?” i „Dlaczego tak jest?”. Zbudujcie alternatywne podejście do historii, odpowiadając na pytania: „Jak powinno się to robić?” i „Co należy z tym zrobić?”.

5. W czasach reżimu komunistycznego, głównie pod rządami Stalina, zmiany w przywództwie Europy Wschodniej były aranżowane przez Moskwę. W niektórych przypadkach czystki dokonywane w Moskwie odbiły się echem w Europie Wschodniej i dotknęły krajowych przywódców komunistycznych – oskarżanych o poważne przestępstwa, takie jak szpiegostwo, zbytne otwarcie na Zachód lub wspieranie wrogów Moskwy. Procesy nie były sprawiedliwe i odgrywały rolę raczej karzącą niż

naprawczą. Przykładami są tu pokazowe procesy László Rajka (Węgry), Władysława Gomułki (Polska), Trajczko Kostowa (Bułgaria) i Rudolfa Slánskiego (Czechosłowacja) na przełomie lat 40. i 50. XX w.

Wskaż uczniom i uczennicom **źródła C i D** oraz poproś ich o wykonanie **ćwiczenia 4**.

6. Przechodząc do teraźniejszości, zapytaj uczniów i uczennic, ile razy zakwestionowali dokładność posta lub informacji, które znaleźli w Internecie. Czy post został udostępniony przez znajomego i czy oni również go udostępnili? Czy próbowali zweryfikować informacje? Jak to zrobili? Przedyskutuj różne metody weryfikacji: wyszukiwanie większej liczby różnych źródeł czy pytanie o autora informacji i możliwą motywację.

Skieruj uwagę uczniów i uczennic na **źródło E** i poproś ich o pracę nad **ćwiczeniem 5**. Celem jest zauważenie, w jaki sposób metodologia stosowana w historii jako dyscyplinie naukowej może pomóc w weryfikowaniu aktualnych informacji.

Podsumowanie

Na zakończenie zapisz i omów z uczniami i uczennicami pomysły związane z weryfikacją informacji – jakie narzędzia można wykorzystać do sprawdzania faktów i jak ważne jest to dla ograniczenia rozpowszechniania informacji fałszywych.

Praca domowa

Wybierz informację znaną w Internecie, np. udostępnioną przez znajomego. Zanim Ty też ją udostępnisz, spróbuj ją zweryfikować, aby sprawdzić, czy jest dokładna. Napisz krótki tekst, w którym przedstawisz podjęte kroki i wynik weryfikacji.

Odpowiedzi do karty pracy dla uczniów i uczennic

Ćwiczenie 1

Przykładowe odpowiedzi:

- Historia uczy nas o przeszłości, co jest istotne dla zrozumienia teraźniejszości.
- Historia pomaga nam zrozumieć ewolucję ludzkości.
- Historia daje nam możliwość rzeczywistego zrozumienia, jak funkcjonuje świat.

Ćwiczenie 2

Dyktatury i reżimy autorytarne kontrolują badania i publikacje historyczne.	P
Reżim polityczny nie może kontrolować nauczania historii w szkołach.	F
W reżimach autorytarnych pisanie o historii podlega cenzurze.	P
Historia jest mniej podatna na presję ideologiczną niż inne dyscypliny naukowe.	F
W reżimach totalitarnych historia ma większe znaczenie polityczne.	P
Historia nie może stać się narzędziem indoktrynacji politycznej.	F

Ćwiczenie 3

Przykładowe odpowiedzi:

Jak się to robi? Poprzez cenzurę, kontrolowanie programów szkolnych, badań naukowych i publikacji historycznych.

Jak powinno się to robić? Narracje historyczne powinny pokazywać przeszłość taką, jaką była, bez ukrywania czy zmieniania faktów w zależności od celów politycznych.

Dlaczego tak jest? Dyktatury i reżimy autorytarne wykorzystują historię do celów indoktrynacji politycznej.

Co należy z tym zrobić? Prawdzie historycznej sprzyja ustrój demokratyczny, w którym historia jest mniej narażona na naciski o charakterze ideologicznym.

Ćwiczenie 5

Przykładowa odpowiedź:

Aby zweryfikować informacje bieżące lub historyczne, można przeszukać wiele źródeł, m.in. Internet, w celu sprawdzenia jakiegoś wydarzenia lub wypowiedzi. Przydatne byłoby również zbadanie, kto jest autorem informacji i czym się kieruje oraz kto był zamierzonym odbiorcą. W ocenie dokładności informacji może pomóc analiza stylu i treści tekstów.